УДК 78.071.1 (477) (092)

DOI 10.34064/khnum2-1901

Бахмет Т. Б.

ORCID 0000-0001-7709-9211

Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К. С. Станіславського,
61000, пров. Інженерний, 1-а, м. Харків, Україна

Архівний фонд композитора Марка Кармінського

АНОТАЦІЯ ■ Бахмет Т. Б. Архівний фонд композитора Марка Кармінського. ■ Відомий український композитор багатьох років був читачем Харківської музично-театральної бібліотеки імені К. С. Станіславського, беручи участь у багатьох її заходах, знайшовши в її стінах уважну слухачку аудиторію і палких прихильників. Можливо, тому М. В. Кармінський й обрав бібліотеку головним зберігачем свого архіву. *Метою* даної публікації є стислий огляд змісту архівного фонду М. В. Кармінського (з матеріалами якого її авторіві довелося працювати) як джерельної бази для майбутніх досліджень творчості композитора та історії музичної культури Харкова 1950–2000 рр. Бо саме звертання до власного архіву митця допомагає дослідникові скласти про нього цілісне враження, зорієнтуватися, заглиблюючись у вивчення його творчої спадщини.

Особистий архів М. В. Кармінського, започаткований ним самим ще за життя, від 1996 р. функціонує як самостійний бібліотечний фонд і є сьогодні унікальним зібранням документальних джерел, пов'язаних із життям і творчістю композитора. Архів являє собою цілісну упорядковану колекцію, що знаходиться у вільному доступі. У фонді збережено документи різних видів: нотні видання й рукописи, класифіковані за жанровим принципом, газетно-журнальні вирізки, афіші, фото-, фоно-, відеодокументи. Використання цифрових технологій входить до необхідної сучасної перспективи розвитку фонду, цінність якого як першоджерела історико-культурної інформації з плином часу тільки зростає. ■ **Ключові слова:** *особистий архівний фонд композитора Марка Кармінського, Харківська музично-театральна бібліо-*

тека імені К. С. Станіславського, джерельна база, документ, дослідження, музична культура Харкова 1950–2000 рр.

АННОТАЦІЯ ■ Бахмет Т. Б. Архивный фонд композитора Марка Карминского. ■ Известный украинский композитор много лет был читателем Харьковской музыкально-театральной библиотеки имени К. С. Станиславского, принимая участие во многих её мероприятиях, находя в её стенах внимательную слушательскую аудиторию и пылких поклонников. Возможно, поэтому М. В. Карминский избрал Библиотеку главным хранителем своего архива. *Целью* данной публикации является краткий обзор содержания архивного фонда М. В. Карминского (с материалами которого её автору довелось работать) как базы документальных источников для будущих исследований творчества композитора и истории музыкальной культуры Харькова 1950–2000 гг. Ведь именно обращение к личному архиву художника помогает исследователю составить о нём целостное впечатление, сориентироваться, углубляясь в изучение его творческого наследия.

Личный архив М. В. Карминского, основанный им самим ещё при жизни, с 1996 г. функционирует как самостоятельный библиотечный фонд и является сегодня уникальным собранием документальных источников, связанных с жизнью и творчеством композитора. Архив представляет собой целостную упорядоченную коллекцию, находящуюся в свободном доступе. В фонде хранятся документы различных видов: нотные издания и рукописи, классифицированные по жанровому принципу, газетно-журнальные вырезки, афиши, фото-, фоно-, видеодокументы. Использование цифровых технологий входит в необходимую современную перспективу развития фонда, ценность которого как первоисточника историко-культурной информации с течением времени только возрастает. ■ **Ключевые слова:** *личный архивный фонд композитора Марка Карминского, Харьковская музыкально-театральная библиотека имени К. С. Станиславского, база источников, документ, исследования, музыкальная культура Харькова 1950–2000 гг.*

ABSTRACT ■ Bakhmet Tetiana. Archive fund of the composer Mark Karminskyi.

■ **Background.** Mark Veniaminovich Karminskyi (1930–1995) is a composer who, already during his lifetime, was appreciated by his

contemporaries as the brightest figure in musical art, in particular, musical theater. Well-known in the country and his native Kharkiv, he was also the constant reader of the Kharkiv 'K. Stanislavskiy' Music and Theater Library for many years, taking part in many events that took place within its walls. An excellent lecturer and interlocutor, benevolent and affable person, he found an attentive audience and ardent admirers of his musical talent among the library's readers and staff. Perhaps, this is why M. Karminskyi chose the Library as the main curator of his archive.

What is better than studying the artist's personal archive to give an idea of his personality, creative methods and worldview? Even a cursory glance at the collection of documents classified on the shelves of the archive, illustrating particular biographical episodes, helps the researcher to form a holistic impression of the artist's creative personality, as well as to orient, if necessary, for further more depth studying of his heritage.

The purpose of this article is a brief review of the general content of the archival fund of M. V. Karminskyi, with the materials of which the author had the honor to conduct research and bibliographic work, as of a documentary sources base for future research of the composer's work and the history of the musical culture of Kharkiv in 1950–2000 years.

Statement of the main positions of the publication. The composer began to transfer his archive to the library during his lifetime: he arranged folders with manuscripts, gave explanations about the time of writing and purpose of individual works. It was this archive that was the first to get into the library as a full-fledged array of documents about the life of a creative person. The condition for its transfer was the possibility of unimpeded viewing of the archive and its copying for the purpose of training and concert performance of the composer's works. The full description of M. Karminskyi's archive was completed in 1996, but the fund was supplemented several times thanks to new materials that came to the archival collection after its formation. It contains a variety of documents, including musical manuscripts, newspaper clippings, photographic documents, sound recordings on various media, posters, booklets, programs, manuscripts by other authors related to the activities of the composer.

Thus, *for the theater* – opera, drama – the composer has been actively working since a young age. He wrote music for performances of Kharkiv theaters – Puppet Theater, Young Audience Theater, Ukrainian Drama Theater named after

Taras Shevchenko, Jewish Theater, even for student amateur theaters. Four operas by M. Karminskyi, among them – “Ten days that shook the world”, “Irkutsk story” – were successfully staged in many theaters in Ukraine, Russia, the Czech Republic and Germany.

Particular attention was drawn to the opera “Ten Days That Shook the World” based on John Reed’s book about the events in Petrograd in 1917, which was published as the separate piano reduction and received a large number of reviews in periodicals. The typewritten copies of reviews by famous Ukrainian musicologists K. Heivandova and I. Zolotovytska have been preserved in the archive. The collection of the archive also includes the published piano score of the opera “Irkutsk story”, the known “Waltz” from which served as a call sign of the Kharkiv Regional Radio for many years. One of the most interesting manuscripts of the archive is the music for the unfinished ballet “Rembrandt” on the libretto by V. Dubrovskyi.

The musical “Robin Hood”, which was performed not only in Kharkiv, but also in Moscow, brought the composer national fame. The sound recording of the Moscow play was distributed thanks to the release of gramophone records created with the participation of stars of Soviet stage – the singers Joseph Kobzon, Lev Leshchenko, Valentina Tolkunova and the famous actor Eugene Leonov. The popularity of this musical was phenomenal; excerpts from it were performed even in children’s music schools, as evidenced by the archival documents.

During the composer’s life and after his death, his *vocal and choral works*, *works for various instruments* were mostly published. The array of these musical editions and manuscripts of M. Karminskyi is arranged in the archive by musical genres. These are piano pieces and other instrumental works, among them is one of the most popular opuses of the composer – “Jewish Prayer” for solo violin (the first performer – Honored Artist of Ukraine Hryhorii Kuperman).

Number a large of *publications about the life and career* of M. Karminskyi published in books and periodicals are collected, among them are K. Heivandova’s book (1981) “Mark Karminskyi”, the brief collection of memoirs about the composer (compiler – H. Hansburg, 2000) and the congregation of booklets of various festivals and competitions, for example, the booklets of the International Music Festival “Kharkiv Assemblies”, in which the composer has participated since the day of their founding. The booklet of the M. Karminskyi Choral Music Festival testifies to a unique phenomenon in the musical life of the city: never

before or since has such a large-scale event dedicated to the work of a single person taken place attracting so many choirs from all Ukraine.

A separate array of documents is the *photo archive*, which includes 136 portraits, photos from various events; 41 of them were donated by a famous Kharkiv photographer Yu. L. Shcherbinin. The *audio-video archive* of M. V. Karminskyi consists of records of his works, released by the company “Melody”: staging of performances “Robin Hood”, “There are musketeers!” (based on the play by M. Svetlov “20 years later”), various songs, video and tape cassettes with recordings of concerts. Other interesting documents have been preserved, for example, a typewritten script for the Kharkiv TV program about M. Karminskyi with his own participation or the library form, which can be used to trace his preferences as a reader. M. Karminskyi also compiled reviews of publications on the performance of his works and short bibliographic descriptions of their print editions.

Conclusions. M. Karminskyi’s personal archive founded by him own in Kharkiv ‘K. S. Stanislavskyi’ Music and Theater Library has been functioning as an independent library fund since 1996 and today it is an unique comprehensive ordered collection, which is freely available and stores documents of various types: music publications and manuscripts, newspaper and magazine fragments, announces, photos, sound and video documents. M. Karminskyi’s archival fund is used as a documentary source for scientific researches (the Candidate’s dissertations of art critics Yu. Ivanova (2001) and E. Kushchova (2004) were defended using the materials of the archive) and as a basic congregation of works by the composer for their performance. The use of digital technologies is part of the necessary modern perspective of the fund’s development, the value of which as a primary source of historical and cultural information only grows over time.

■ **Key words:** *personal archival fund, Ukrainian composer Mark Karminskyi, Kharkiv ‘K. S. Stanislavskyi’ Music and Theater Library, source base, scientific researches, archival documents, musical culture of Kharkiv in 1950–2000.*

Постановка проблеми. Вже чверть століття немає з нами Марка Веніаміновича Кармінського, композитора, який ще за життя був оцінений сучасниками як яскрава постать в музичному мистецтві, зо-

крема, музичному театрі. Відомий в країні та рідному Харкові діяч мистецтв, багато років він був також і читачем Харківської музично-театральної бібліотеки імені К. С. Станіславського, брав участь у багатьох заходах, які проходили в її стінах (Карминский, М., 2006; також див. *Фото 1*). Прекрасний оповідач, доброзичлива і привітна людина, він знайшов серед читачів бібліотеки уважну слухацьку аудиторію і прихильників-бібліотекарів. Можливо, саме тому, розуміючи важливість будь-якого роду документів для вивчення свого музичного доробку, М. В. Кармінський обрав бібліотеку головним зберігачем свого архіву.

Фото 1. М. В. Кармінський (в центрі) на одному з заходів об'єднання творчої інтелігенції «Круг», які проходили в ХСМТБ імені К. С. Станіславського та на інших майданчиках Харкова. З правого боку, позаду від композитора – поет Б. О. Чичибабін та Л. С. Карась-Чичибабіна, далі – мистецтвознавець В. О. Крилова. Фото Г. Григор'єва (Беремблума)

Дійсно, що, краще за вивчення власного архіву митця, може дати уявлення про його особистість, творчі методи й світогляд? Навіть побіжний погляд на колекцію документів, що ілюструють той чи інший

біографічний епізод, зібраних та класифікованих на полицях архіву, допомагає дослідникові скласти цілісне враження щодо творчої персоналії художника, а також зорієнтуватися у разі потреби в подальшому поглибленому вивченні його спадщини.

Отже, **метою даної статті** є короткий огляд та оприлюднення загального змісту архівного фонду М. В. Кармінського, з матеріалами якого авторові довелося вести дослідницько-бібліографічну роботу¹, в якості джерельної бази для майбутніх досліджень творчості композитора та історії музичної культури Харкова 1950–2000 років.

Виклад основних положень публікації. Свій архів композитор почав передавати до бібліотеки вже за життя: сам упорядковував теки з рукописами, давав пояснення щодо часу написання та призначення окремих творів. Цей архів став *першим*, який надійшов до бібліотеки як повноцінний масив документів про життя творчої особи. Умовою його передачі була можливість безперешкодного перегляду архіву і його копіювання з метою вивчення та концертного виконання творів композитора. Повний опис архіву М. В. Кармінського був закінчений в 1996 р., однак кілька разів він доповнювався завдяки новим виданням, які надходили до архівного зібрання вже після його формування. В ньому зберігаються різноманітні документи, серед яких є нотні рукописи, газетні вирізки, фотодокументи, звукозаписи на різних носіях, афіші, буклети, програмки, рукописи інших авторів, пов'язані з діяльністю композитора.

Так, **для театру** – оперного, драматичного – композитор активно працював вже з молодого віку. Він писав музику до вистав харківських театрів – театру ляльок, театру юного глядача, українського драматичного театру імені Т. Шевченка, єврейського театру, навіть для студентського самодіяльного театру. Чотири *опери* М. Кармінського – серед них «Десять днів, які потрясли світ», «Іркутська історія» – з успіхом були поставлені на сценах багатьох театрів України, Росії, Чехії, Німеччини. Особливу увагу привернула опера «Десять днів, що потрясли світ» за мотивами книги Джона Ріда про події в Петрограді

¹ Зокрема, у зв'язку із ювілеєм бібліотеки, див.: Композитор Марк Карминский: Нотно-библиографический указатель литературы (2006).

1917 р. М. Кармінський створив своєрідний музичний епос, в якому головним героєм став революційний народ. Запам'яталися величні хорові сцени опери, як і те, що вперше на оперну сцену вийшов артист в образі В. Леніна й заспівав – на той момент це була нечувана зухвалість, і композиторові довелося витримати партійну критику і доказати право на особисте творче бачення. Ця опера була видана окремим клавіром та отримала велику кількість рецензій в періодичних виданнях. В архіві збереглися машинописні копії рецензій музикознавців К. Н. Гейвандової – до вистави в Одеському театрі опери й балету (Гейвандова, К. Н., б. р.;) та І. Л. Золотовицької (Золотовицкая, И. Л., б. р.).

У зібранні архіву міститься і опублікований клавір опери «Іркутська історія» (лібрето В. Дубровського за однойменною п'єсою О. Арбузова), широко відомий «Вальс» з якої довгі роки слугував позивними Харківського обласного радіо (Карминский, М. В., 1985). Один з найцікавіших рукописів архіву – музика до незакінченого балету «Рембрант» (Кармінський, М. В., б. р., d), також на лібрето В. Дубровського (див. *Фото 2*), музичні фрагменти якого пізніше були використані М. Кармінським для його фортепіанних творів.

Всенародну славу композиторові приніс мюзикл «Робін Гуд», який йшов не тільки в Харкові, а й у Москві. Звукозапис московської вистави було розповсюджено завдяки виходу авторських грамплатівок – всієї вистави на платівці-гіганті та пісень-зонгів на малих дисках, створених за участю відомих на весь СРСР співаків – Йосипа Кобзона, Льва Лещенка, Валентини Толкунової та актора Євгенія Леонова. Ці музичні записи стали улюбленими для кількох поколінь дітей. Популярність мюзиклу «Робін Гуд» була феноменальною, уривки з нього виконувалися навіть в дитячих музичних закладах. Свідченням співпраці композитора з музичними школами Харкова (див. *Фото 3*) є три рукописи завідувачки фортепіанним відділом Дитячої музичної школи № 3 – сьогодні цей заклад носить ім'я М. Кармінського – С. Л. Берлін, яка виступила ініціатором перекладення музики спектаклю у фортепіанні твори. Це звіт і начерки про творчу співдружність школи з композитором та репертуар, створений М. Кармінським у навчальному процесі (Берлін, С. Л., 1992; 1989; 1996).

Фото 2. М. В. Кармінський та його лібретист і друг, В. Я. Дубровський. 1970-ті

Фото 3. М. В. Кармінський з юними виконавцями після концерту в ХСМТБ імені К. С. Станіславського. 1990-ті

За життя композитора та після його смерті здебільшого видавалися його **вокальні та хорові твори, твори для різних інструментів**. Масив цих нотних видань та рукописів М. Кармінського упорядкований в архіві за музичними жанрами. Це фортепіанні ([Твори М. В. Кармінського для фортепіано], 1990–2000-ні) та інші інструментальні твори, серед яких – один з найпопулярніших опусів композитора – «Єврейська молитва» для скрипки соло (Карминский, М. В., 1995), першим виконавцем якої був заслужений артист України, скрипаль-харків'янин Григорій Куперман. Вокальний спадок композитора ([Вокальні твори], 1956–2002) представлений виданнями та рукописними творами для дітей та дорослих, піснями та музикою для театру й кіно, збіркою «Пісні про Війну та Перемогу» (Карминский, М. В., 2002 – нотне видання; Карминский, М. В., б. р., а – рукопис). В окремий блок виділено хорові роботи М. Кармінського (Кармінський, М. В., [1970-ті – 1995]), куди увійшли твори на вірші з літературної класики, від О. Пушкіна до Б. Пастернака, з циклу «Тайник Вселенной», видані хорові збірки «Дороги кличуть», «Дорога до храму» та ін.

Про життєвий і творчий шлях М. В. Кармінського зібрано велику кількість публікацій, надрукованих в книжкових та періодичних виданнях. Так, в архівному фонді зберігається книга К. Н. Гейвандової (1981; див. *Фото 4*) «Марк Кармінський», випущена київським видавництвом «Музична Україна» та невеличка збірка спогадів про композитора, укладена Г. І. Ганзбургом (Ганзбург, Г. И. (Сост.), 2000).

Колекція буклетів різних фестивалів та конкурсів зберігає відомості про участь у них М. Кармінського. Серед них – буклети і наукові збірки Міжнародного музичного фестивалю «Харківські асамблеї», в яких композитор брав участь від дня їх заснування і як автор музики, і як автор чудових есеїв, присвячених провідним «персонажам» «Асамблей». Буклет Фестивалю хорової музики Марка Кармінського свідчить про унікальне явище в музичному житті міста: ніколи до цього не відбувалося такого масштабного заходу, присвяченого творчості однієї-єдиної персони, і ніколи в цьому не брала участь така велика кількість хорових колективів з усієї України. Також у фонді збере-

жено буклети Конкурсу юних піаністів до 120-річчя Павла Луценка, Першого фестивалю української фортепіанної музики в Києві 1994 р., Республіканського фестивалю симфонічної, хорової і камерної музики 1983 р. ([Буклети фестивалів і конкурсів, у яких брав участь М. В. Кармінський та програми], 1983–1994).

Фото 4. М. В. Кармінський та К. Н. Гейвандова. 1980-ті. Фото Ю. Л. Щербініна

Окремий масив документів – *фотоархів*, який налічує 136 портретів, світлин з різних заходів ([Фотографії М. Кармінського], б. р.). 41 з цих знімків подаровані відомим харківським музикознавцем і фотохудожником Ю. Л. Щербініним, завдяки творчому ентузіазму якого ми зараз маємо змогу повертатись у минуле нашої музичної культури (Фото 5).

Фоно-відео-архів М. Кармінського ([Фоно-відео записи М. В. Кармінського], б. р.) складають грамплатівки його творів, випущені фірмою «Мелодія»: інсценування вистав «Робін Гуд», «Є мушкетери!» (за п'єсою М. Светлова «20 років потому»), воєнні пісні – «Солдат нічого не забув» – та пісеньки для малят «Веселий олівець», відео- та магнітофонні касети із записами концертів.

Фото 5. М. В. Кармінський і відома українська музикознавиця, професор Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського Г. О. Тюменєва на одному з заходів Харківського відділення Спілки композиторів України. На другому плані – композитор О. С. Грінберг та інші студенти інституту. 1980-ті. Фото Ю. Л. Щербініна

В архівному фонді збереглися й інші несподівано цікаві документи – наприклад, машинописний сценарій телепередачі Харківського телебачення про творчість М. Кармінського – з ним самим та диктором З. Катковою і режисером С. Лерманом (У нас в гостях композитори. (Сценарій, рукопис), б. р.), або читацький формуляр композитора, за яким можна прослідкувати його читацькі уподобання. Також М. Кармінський сам складав огляди публікацій про виконання своїх творів (Карминский, М. В., б. р., с) та короткі бібліографії їх видань (Карминский, М. В., б. р., b).

Архівний фонд М. В. Кармінського використовується в якості документального джерела для наукової роботи та як базове зібрання творів композитора для їх виконання. З використанням матеріалів архіву було захищено кандидатські дисертації мистецтвознавців Ю. Іванової (2001, Харківський національний університет мистецтв),

Е. Кушової (2004, Одеська державна музична академія); в архіві зберігається й ксерокопія публікації Е. Кушової «Неоконченний балет “Рембрандт” М. Кармінського: к проблеме становлення художественного замысла» (Кушова, Е. В., 2000).

Висновки. 1. Особистий архів М. В. Кармінського, започаткований ним самим як першим архівоутворювачем, від 1996 р. функціонує як самостійний бібліотечний фонд і є сьогодні унікальним зібранням творчого доробку композитора. Архів являє собою цілісну упорядковану колекцію документів, якою можна користуватися без перешкод.

2. В архівному фонді збережено документи різних видів: нотні видання, нотні рукописи, газетно-журнальні вирізки, афіші, фото-, фоно- та відеодокументи (іноді у вигляді копій).

3. Оцифрування аудіо-, відеозаписів та інших документів з метою подальшого їх збереження та зручності доступу до них у сучасних умовах входить до перспектив розвитку фонду, як і можливі надходження нових документів з інших джерел.

ЛІТЕРАТУРА

- Бахмет, Т. Б. (1999, 29 окт.). Архивный фонд № 1. *Панорама*, (44).
- Берлін, С. Л. (1989). [Музика М. Кармінського в репертуарі та навчальному процесі учнів ДМШ № 3]. (Ксерокопія машинопису). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 1.4. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 3.
- Берлін, С. Л. (1992). [Музика М. Кармінського в репертуарі учнів ДМШ № 3]. (Ксерокопія машинопису). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 1.5. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 3.
- Берлін, С. Л. (1996). [Звіт про репертуар з творів М. Кармінського учнів ДМШ № 3]. (Рукопис). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 1.5. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 8.
- [Буклети фестивалів і конкурсів, у яких брав участь М. В. Кармінський, та програми]. (1983–1994). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 9. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.

- Ганзбург, Г. И. (Сост.) (2000). *Воспоминания о Марке Карминском*. Харьков: Каравелла, 132. *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 4.7. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.
- Гейвандова, К. Н. (1981). *Марк Кармінський*. Київ: Музична Україна, 44. (Творчі портрети українських композиторів). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 4.8. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.
- Гейвандова, К. Н. (Б. р.). [Об опере М. Карминского «Десять дней, которые потрясли мир» в Одесском ТОБе]. (Машинопис, копія). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 1.1. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 10 с.
- Золотовицкая, И. Л. (Б. р.). [Об опере М. Карминского «Десять дней, которые потрясли мир»]. (Машинопис, копія). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 1.2. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 17 с.
- Иванова, Ю. М. (2001). *Дитяча хорова культура Харківщини останньої третини XX ст.* (Автореф. дис... канд. мистецтвознавства). Харківська державна академія культури. Харків, 20.
- Кармінський, М. В. (1956–2002) [Вокальні твори]. *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. пп. 18–23. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.
- Карминский, М. В. (1985). Иркутская история: Опера в 3 действиях, 14 картинах, с Прологом и Эпилогом. Москва: Советский композитор, 360. *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 30. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.
- Карминский, М. В. (1995). Еврейская молитва. Для скрипки соло. Харьков: Ин-т музыковедения, 4. *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 24.1. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського.
- Карминский, М. В. (2002). Песни о войне и победе: для голоса и фортепиано Г. И. Ганзбург (Ред.-сост. серии). Харьков: Каравелла, 80. (Сер. «Общество творч. интеллигенции “Круг”. Нотная коллекция»). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 19.14. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.
- Карминский, М. В. (2006). «Мы должны возвращать элитарное отношение к книге...». В кн. *Бахмет Т. Б. (Сост.), Переступи порог библиотеки*.

- Харьковская городская специализированная музыкально-театральная библиотека им. К. С. Станиславского (1955–2005) : юбилейный сб.* (сс. 218–219). Харьков: Роми.
- Карминский, М. В. (Б. р., а). [Рукописи «Песни о войне и победе»: для голоса и фортепиано]. *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 19.14). Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.
- Карминский, М. В. (Б. р., б). Краткая библиография по песням М. В. Карминского. (Рукопис). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 4.4). Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 2.
- Карминский, М. В. (Б. р., с). Об опере «Десять дней, которые потрясли мир» [огляд публікацій чехословацької та радянської преси та витяги з них]. (Рукопис). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 1.10. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 1.
- Кармінський, М. В. ([1970-ті–1995]). [Хорові твори]. *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 26). Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.
- Кармінський, М. В. (Б. р., d). Рембрандт. (Рукопис клавіру). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п.29. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.
- Композитор Марк Карминский: Нотно-библиографический указатель литературы (2006). В кн. Бахмет Т. Б. (Сост.), *Переступи порог библиотеки. Харьковская городская специализированная музыкально-театральная библиотека им. К. С. Станиславского (1955–2005) : юбилейный сб.* (сс. 155–217). Харьков: Роми.
- Кушова, Е. В. (2000). Неоконченный балет «Рембрандт» М. Карминского: к проблеме становления художественного замысла. *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 1.8. Київ. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 7.
- Кушова, Е. В. (2004). *Фортепіанні партити Марка Кармінського: проблема реалізації художнього задуму* (Автореф. дис... канд. мистецтвознавства). Одеська державна музична академія ім. А. В. Нежданової. Одеса, 16.
- [Твори М. В. Кармінського для фортепіано]. (1990–2000-ні). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. пп.16–17). Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.

- У нас в гостях композиторы. (Сценарій, рукопис). (Б. р.). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 1.3. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 4.
- [Фоно-відео записи М. В. Кармінського]. (Б. р.). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. К. 1 Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків.
- [Фотографії М. Кармінського] (Б. р.). *Архів М. В. Кармінського*, од. зб. п. 10. Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека ім. К. С. Станіславського. Харків, 136 фото.

REFERENCES

- Bakhmet, T. B. (1999, Oct. 29). Arkhivnyy fond № 1 [Archive fund number 1]. *Panorama*, (44) [in Russian].
- Berlin, S. L. (1992). [Muzyka M. Karminskoho v repertuari uchniv DMSH № 3] [Music by M. Karminskyi in the repertoire of pupils of Children music school № 3]. (Photocopy of typescript). *Archive of M. V. Karminskyi*, storage unit folder 1.5. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskyi. Kharkiv, 3 [in Ukrainian].
- Berlin, S. L. (1996). [Zvit pro repertuar z tvoriv M. Karminskoho uchniv DMSH № 3] [Report on the repertoire of works by M. Karminskyi of pupils of Children music school № 3]. (Manuscript). *Archive of M. V. Karminskyi*, storage unit folder 1.5. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskyi. Kharkiv, 8 [in Ukrainian].
- Berlin, S. L. (1989). [Muzyka M. Karminskoho v repertuari ta navchalnomu protsesi uchniv DMSH № 3] [Music by M. Karminskyi in the repertoire and educational process of pupils of Children music school № 3]. (Photocopy of typescript). *Archive of M. V. Karminskyi*, storage unit folder 1.4. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskyi. Kharkiv, 3 [in Ukrainian].
- [Buklety festyvaliv i konkursiv, u yakykh brav uchast M. V. Karminskyi, ta prohramy] [Booklets of festivals and competitions, in which M. V. Karminskyi took part, and programs]. (1983–1994). *Archive of M. V. Karminskyi*, storage unit folder 9. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskyi. Kharkiv, 8 [in Ukrainian].
- [Fono-video zapysy M. V. Karminskoho]. [Phono-video recording of M. V. Karminskyi]. (N. d.). *Archive of M. V. Karminskyi*, storage unit K. 1.

- Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [in Russian, Ukrainian, music].
- [Fotografii M. Karminskoho] [Photographs by M. Karminsky] (N. d.). *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 10. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv, 136 items [Photos].
- Ganzburg, G. I. (Comp.) (2000). *Vospominaniya o Marke Karminskom [Memories about Mark Karminskiy]*. Kharkov: Karavella, 132 [in Russian]. *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 4.7. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [in Russian].
- Geyvandova, K. N. (N. d.). [Ob opere M. Karminskogo «Desyat dney, kotorye potryasli mir» v Odesskom TOBe] [About M. Karminskiy's opera "Ten days that shook the world" in Odessa Opera and Ballet Theatre]. (Typescript, copy). *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 1.1. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv, 10 [in Russian].
- Heivandova, K. N. (1981). *Mark Karminskiy*. Kyiv: Muzychna Ukraina, 42 [4]. (Tvorchy portrety ukrainskykh kompozytoriv [Creative portraits of Ukrainian composers]) [in Ukrainian]. *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 4.8. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [in Ukrainian].
- Ivanova, Yu. M. (2001). *Dytiacha khorova kultura Kharkivshchyny ostannoï tretyny XX st. [Children's choral culture of Kharkiv region of the last third of the XX century]* (Extended abstract of Candidate thesis). Kharkiv State Academy of Culture. Kharkiv, 20 [in Ukrainian].
- Karminskiy, M. V. (1985). *Irkutskaya istoriya: Opera v 3 deystviyakh, 14 kartinakh, s Prologom i Epilogom [Irkutsk story: Opera in 3 acts, 14 pictures, with Prologue and Epilogue]*. Moscow: Sovetskiy kompozitor, 360. *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 30. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [Music clavier, in Russian].
- Karminskiy, M. V. (1995). *Yevreyskaya molitva [Jewish prayer]*. For solo violin., 4. *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 24.1. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv, 4 [Music sheets, in Russian].
- Karminskiy, M. V. (2002). *Pesni o voyne i pobede: dlya golosa i fortepiano [Songs about war and victory: for voice and piano]*. G. I. Ganzburg (Comp. Ed. of series). Kharkov: Karavella, 80. (Ser. «Obshchestvo tvorch. intelligentsii

- “Krug”. Notnaya kollektsiya» – “Society of Creative Intelligentsia ‘Circle’. Music Collection”). *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 19.14. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [Music sheets, in Russian].
- Karminskiy, M. V. (2006). “My dolzhny vzrashchivat elitarnoe otnoshenie k knige...” [“We must cultivate an elitist attitude towards the book ...”]. In *Bakhmet T. B. (Comp.), Perestupi porog biblioteki. Kharkovskaya gorodskaya spetsializirovannaya muzykalno-teatralnaya biblioteka im. K. S. Stanislavskogo (1955–2005) : yubileyny sb. [Cross the threshold of the library. Kharkiv City ‘K. S. Stanislavsky’ Specialized Music and Theater Library (1955–2005): jubilee collection (pp. 218–219). Kharkov: Romi [in Russian].*
- Karminskiy, M. V. (N. d., a). [Rukopisi «Pesni o voyne i pobede»: dlya golosa i fortepiano] [Manuscripts of “Songs of War and Victory”: for voice and piano]. *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 19.14). Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [Music sheets, in Russian].
- Karminskiy, M. V. (N. d., b). *Kratkaya bibliografiya po pesnyam M. V. Karminskogo* [A short bibliography on the songs of M. V. Karminskiy]. (Manuscript). *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 4.4. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv, 2 [in Russian, Ukrainian].
- Karminskiy, M. V. (N. d., c). Ob opere «Desyat dney, kotorye potryasli mir». (Ogliad publikatsyi chekhoslovatskoi ta radianskoi presy ta vityagy z nykh) [About the opera “Ten days that shook the world”. (Review of Czechoslovak and Soviet press publications and excerpts from them)]. (Manuscript). *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 1.10. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv, 1 [in Russian, Ukrainian].
- Karminskiy, M. V. (N. d., d). Rembrandt. (Manuscript of the piano clavier). *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 29. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [Music clavier].
- Karminskiy, M. V. ([1970s – 1995]). [Khorovi tvory]. [Choral works]. *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 26. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [Music scores].
- Karminskiy, M. V. (1956–2002). [Vokalni tvory] [Vocal works]. *Archive of M. V. Karminskiy*, storage units folders 18–23. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [Music sheets].

- Kompozitor Mark Karminskiy : Notno-bibliograficheskiy ukazatel literatury [Composer Mark Karminskiy: Bibliographic index of literature] (2006). In Bakhmet T. B. (Comp.), *Perestupi porog biblioteki. Kharkovskaya gorodskaya spetsializirovannaya muzykalno-teatralnaya biblioteka im. K. S. Stanislavskogo (1955–2005) : yubileynyy sb.* [Cross the threshold of the library. Kharkiv City 'K. S. Stanislavsky' Specialized Music and Theater Library (1955–2005): jubilee collection (pp. 155–217). Kharkov: Romi [in Russian, in Ukrainian].
- Kushchova, E. V. (2004). *Fortepianni partyty Marka Karminskoho: problema realizatsii khudozhnogo zadumu* [Piano partitas by Mark Karminskiy: the problem of realization of an artistic idea] (Extended abstract of Candidate thesis). Odesa State Music Academy named after A. V. Nezhdanova. Odesa, 16 [in Ukrainian].
- Kushchova, Ye. V. (2000). Neokonchenny balet «Rembrandt» M. Karminskogo: k probleme stanovlennya khudozhestvennogo zamysla [Unfinished ballet “Rembrandt” by M. Karminsky: to the problem of formation of artistic design]. *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 1.8. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv, 7 [in Russian].
- [Tvory M. V. Karminskoho dlia fortepiano] [Works by M. V. Karminskiy for piano]. (1990–2000s). *Archive of M. V. Karminskiy*, storage units folders 16–17. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [Music sheets].
- U nas v gostyakh kompozitory [We have composers as guests]. (Script, manuscript). (N. d.). *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 1.3. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv [in Russian].
- Zolotovitskaya, I. L. (N. d.). [Ob opere M. Karminskogo «Desyat dney, kotorye potryasli mir»]. [About M. Karminskiy's opera “Ten days that shook the world”]. (Typescript, copy). *Archive of M. V. Karminskiy*, storage unit folder 1.2. Kharkiv Specialized Music and Theater Library named after K. S. Stanislavskiy. Kharkiv, 17 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 15.11.2019 р.